

Μελέτη περίπτωσης: Διασυνοριακή κληρονομική διαδοχή (βασικό επίπεδο)

Πρόγραμμα: ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΚΑΝΩΝΙΣΜΩΝ ΤΗΣ ΕΕ
ΓΙΑ ΤΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΔΙΚΑΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ
ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΔΟΧΗΣ

Το σεμινάριο αποτελεί μέρος μίας σειράς εκδηλώσεων που οργανώνονται με την οικονομική υποστήριξη του Προγράμματος Civil Justice της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Αυτή η έκδοση έχει εκδοθεί με την οικονομική υποστήριξη του προγράμματος Δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης 2014-2020. Το περιεχόμενο της παρούσας έκδοσης αποτελεί αποκλειστική ευθύνη της ERA και δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να αντικατοπτρίζει τις απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

ΔΙΑΣΥΝΟΡΙΑΚΗ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΚΗ ΔΙΑΔΟΧΗ

Θέμα 3 : Διασυνοριακή κληρονομική διαδοχή*

Ο κ. Μάικ Πάλμαν είναι Γερμανός σύμβουλος επιχειρήσεων που γεννήθηκε το 1962. Είναι πατέρας δύο ενήλικων παιδιών από τον πρώτο του γάμο, που λύθηκε το 2008. Ο γιος του Γιαν ζει στην Πράγα, όπου εργάζεται ως δικηγόρος. Η κόρη του Γιούλια ζει στο Βερολίνο όπου εργάζεται ως σύμβουλος δημοσίων σχέσεων. Μετά από μία μακρά σταδιοδρομία σε μία μεγάλη επιχείρηση, ο Μάικ ίδρυσε τη δική του εταιρία, με ειδίκευση στον τομέα της υγείας.

Το 2012, ο Μάικ συνήψε γάμο με τη Βαλέσκα, υπήκοο της Πολωνίας, την οποία γνώρισε κατά τη διάρκεια των συχνών επαγγελματικών ταξιδιών του στην Πολωνία. Το ζευγάρι εγκαταστάθηκε στο Πόζναν, όπου ο Μάικ αγόρασε ένα σπίτι χρησιμοποιώντας ένα σημαντικό μέρος από τις οικονομίες του. Ο Μάικ και η Βαλέσκα από τότε ζουν σε αυτό το σπίτι. Ο Μάικ δουλεύει κυρίως για λογαριασμό Γερμανών πελατών. Ξεκίνησε την αναζήτηση νέων πελατών στην Πολωνία, χωρίς ωστόσο μεγάλη επιτυχία.

Τον Ιανουάριο του 2017, ο Μάικ και η Βαλέσκα χώρισαν «από τραπέζης και κοίτης». Το βαρύ εργασιακό φορτίο του Μάικ είχε ως συνέπεια τεταμένες σχέσεις μεταξύ των συζύγων. Μετά τον χωρισμό, ο Μάικ επιστρέφει στη Γερμανία, ενώ η Βαλέσκα παραμένει στο σπίτι που έχουν στο Πόζναν. Ο Μάικ έχει εγκατασταθεί στο Βερολίνο προκειμένου να ζει κοντά στην κόρη του και το εγγόνι του και εξακολουθεί να εργάζεται ως σύμβουλος για τη Γερμανική βιομηχανία υγείας. Ο Μάικ εγκατέλειψε την ιδέα εξεύρεσης νέων πελατών στην Πολωνία.

Ο Μάικ πεθαίνει τον Ιούνιο του 2017 κατά τη διάρκεια μίας ορεινής πεζοπορίας στη Γαλλία, λίγο μετά την κατάθεση αίτησης διαζυγίου σε δικαστήριο της Γερμανίας.

Παρά το γεγονός πως δεν διαθέτει τα απαραίτητα μέσα για να το αγοράσει, η Βαλέσκα δεν προτίθεται να αποχωρήσει από το σπίτι στο Πόζναν. Μετά από σειρά συζητήσεων με το Γιαν και τη Γιούλια, η Βαλέσκα καταλαβαίνει ότι πρέπει να κινηθεί δικαστικά προκειμένου να επιτύχει μία ευνοϊκή για την ίδια απόφαση.

*Το πρακτικό θέμα εξεπόνησε ο κ. PatrickWautelet-March 2017-2/16

Ερωτήσεις

1. Η Βαλέσκα προσφεύγει σε πρωτοβάθμιο δικαστήριο στη Γερμανία, για να διεκδικήσει το σπίτι. Εφαρμόζεται ο Κανονισμός για την Κληρονομική Διαδοχή;
2. Έχει το δικαστήριο στη Γερμανία διεθνή δικαιοδοσία να επιληφθεί της αξίωσης της Βαλέσκα σχετικά με την κληρονομική διαδοχή του Μάικ;
3. Πως θα πρέπει το δικαστήριο να καθορίσει εάν το σπίτι που βρίσκεται στο Πόζναν εμπίπτει στην περιουσία του Μάικ;
4. Ποιο δίκαιο εφαρμόζεται στην κληρονομική διαδοχή του Μάικ;
5. Εξετάστε την ακόλουθη εναλλακτική ιστορία: Όταν μετακόμισε στην Πολωνία για να ζήσει με τη Βαλέσκα, ο Μάικ ξεκίνησε να επεκτείνει το πελατολόγιό του προκειμένου να εντάξει εταιρίες με έδρα την Πολωνία. Ήταν αρκετά επιτυχής και, μετά από λίγους μήνες, δαπανούσε το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου του δουλεύοντας για Πολωνούς πελάτες. Η δουλειά του Μάικ διαταράσσει, ωστόσο, τη σχέση του με τη Βαλέσκα. Προκειμένου να προβληματιστούν για το μέλλον της σχέσης τους, ο Μάικ και η Βαλέσκα αποφάσισαν τις πρώτες εβδομάδες του 2017 να περάσουν λίγο χρόνο χωριστά. Ο Μάικ μετακόμισε στη Φρανκφούρτη, από όπου συνέχισε να εργάζεται κυρίως για Πολωνούς πελάτες. Ο Μάικ πέθανε σε αυτοκινητιστικό δυστύχημα τον Ιούνιο του 2017, λίγο πριν επανεξετάσουν τη σχέση τους με τη Βαλέσκα. Όλα τα λοιπά στοιχεία της αρχικής υπόθεσης παραμένουν πανομοιότυπα. Ποιο δίκαιο εφαρμόζεται στην κληρονομική διαδοχή του Μάικ;
6. Εξετάστε την ακόλουθη εναλλακτική ιστορία: Κατά τη διάρκεια ενός σαββατοκύριακου που πέρασαν μαζί στα νότια της Πολωνίας με αφορμή την τέταρτη επέτειο τους, ο Μάικ γράφει ένα γράμμα στη Βαλέσκα, στο οποίο δηλώνει ότι, στην περίπτωση που του συμβεί κάτι και πεθάνει, επιθυμεί, ανεξάρτητα από την πορεία της σχέσης τους, να έχει η Βαλέσκα το δικαίωμα να ζει στο σπίτι στο Πόζναν, εφόσον το επιθυμεί και η ίδια, και χωρίς να πρέπει να καταβάλει κάποιο χρηματικό ποσό. Το γράμμα συντάχθηκε στο επιστολόχαρτο του ξενοδοχείου στο οποίο διέμεναν ο Μάικ και η Βαλέσκα. Ο Μάικ υπέγραψε το γράμμα ως ακολούθως: « Με αγάπη, Μάικ» και έδωσε στη Βαλέσκα το πρωτότυπο, κρατώντας ένα αντίγραφο για το αρχείο του. Η Βαλέσκα προσκομίζει την επιστολή στο δικαστήριο, υποστηρίζοντας ότι αποτελεί έγκυρη διαθήκη. Μπορούν ο Γιαν και η Γιούλια να προσβάλουν την εγκυρότητα της διαθήκης, υποστηρίζοντας ότι δεν είναι συμβατή με τις απαιτήσεις του

γερμανικού δικαίου; Όλα τα υπόλοιπα στοιχεία της αρχικής υπόθεσης παραμένουν πανομοιότυπα.

7. Υποθέστε ότι η διαθήκη που συντάχθηκε από τον Μάικ είναι έγκυρη. Αλλάζει το γεγονός αυτό τη θέση της Βαλέσκα;

8. Εξετάστε την αρχική υπόθεση και αγνοήστε τις εναλλακτικές ιστορίες στις ερωτήσεις 5 και 6. Υποθέστε ότι το δικαστήριο στη Γερμανία, εφαρμόζοντας το δίκαιο της Πολωνίας για να αποφασίσει εάν η Βαλέσκα μπορεί να διεκδικήσει το σπίτι και εφαρμόζοντας το Γερμανικό δίκαιο στην κληρονομική διαδοχή του Μάικ, αποφασίζει ότι ο Γιαν και η Γιούλια πρέπει να θεωρηθούν μαζί με τη Βαλέσκα συνιδιοκτήτες αυτού του σπιτιού που βρίσκεται στο Πόζναν.

8.1. Μπορούν ο Γιαν και η Γιούλια να ζητήσουν Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο προκειμένου να ασκήσουν τα δικαιώματά τους στην Πολωνία;

8.2. Μπορούν οι αρχές στην Πολωνία να αρνηθούν να εφαρμόσουν το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο με την αιτιολογία ότι, εφόσον ο θανών είχε τη συνήθη διαμονή του στην Πολωνία όταν απεβίωσε, οι Γερμανικές αρχές δεν είχαν διεθνή δικαιοδοσία να εκδώσουν Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο.

Διασυνοριακές κληρονομικές διαδοχές
Μελέτη υπόθεσης αρ. 3, βασικό επίπεδο
Η υπόθεση του Mike και της Waleska

Ο κ. Mike Palmann, γεννηθείς το 1962 είναι ένας γερμανικής καταγωγής σύμβουλος επιχειρήσεων. Έχει δύο ενήλικα τέκνα από τον πρώτο του γάμο, ο οποίος έληξε το 2008. Ο υιός του, Jan, ζει στην Πράγμα όπου κάνει την πρακτική του άσκηση ως δικηγόρος. Η κόρη του, Julia, ζει στο Βερολίνο και εργάζεται ως σύμβουλος στις δημόσιες σχέσεις. Μετά από μια μακρά καριέρα και συνεργασία με μεγάλη εταιρία στην αγορά, ο Mike αποφασίζει να ιδρύσει τη δική του συμβουλευτική εταιρία, με εξειδίκευση στον τομέα της υγειονομικής περίθαλψης και των επιστημών ζωής.

Το 2012, ο Mike παντρεύεται τη Waleska, πολωνικής καταγωγής, την οποία γνώρισε κατά τη διάρκεια των συχνών επαγγελματικών του ταξιδιών στην Πολωνία. Το ζευγάρι εγκαθίσταται στο Poznan, όπου ο Mike αγοράζει ένα σπίτι χρησιμοποιώντας σημαντικό μέρος των οικονομιών του. Από τότε και εφεξής ο Mike και η Waleska ζουν σε αυτό το σπίτι. Ο Mike δουλεύει τον περισσότερο χρόνο του για Γερμανούς πελάτες, καθώς είχε ξεκινήσει να ψάχνει για νέους πελάτες στην Πολωνία, χωρίς ωστόσο μεγάλη επιτυχία.

Τον Ιανουάριο του 2017, ο Mike και η Waleska χωρίζουν. Το βαρύ πρόγραμμα εργασίας του Mike έφερε εντάσεις στη σχέση των συζύγων και έτσι μετά το χωρισμό ο Mike επιστρέφει στη Γερμανία, ενώ η Waleska παραμένει στο σπίτι όπου διατηρούν στο Poznan. Ο Mike αποφασίζει να εγκατασταθεί στο Βερολίνο, προκειμένου να είναι κοντά στην κόρη του και το εγγόνι του. Ο ίδιος του συνεχίζει να εργάζεται ως σύμβουλος επιχειρήσεων, με καθαρό προσανατολισμό στη βιομηχανία του συστήματος της γερμανικής υγειονομικής περίθαλψης, ενώ εγκατέλειψε την ιδέα για εύρεση νέων πελατών στην Πολωνία.

Ο Mike πεθαίνει το 2017 κατά τη διάρκεια μιας πεζοπορίας σε βουνά της Γαλλίας, ακριβώς μετά την κατάθεση εκ μέρους του αίτησης για έκδοση διαζυγίου ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων.

Παρόλο που η Waleska δεν διαθέτει τα χρήματα προκειμένου να αγοράσει το σπίτι όπου διαμένει στο Poznan, δεν προτίθεται εντούτοις και να αποχωρήσει από αυτό. Μετά από πολλές συζητήσεις με τον Jan και τη Julia, η Waleska συνειδητοποιεί ότι πρέπει να απευθυνθεί στα δικαστήρια, προκειμένου να πετύχει την έκδοση μιας ευνοϊκής υπέρ αυτής απόφασης για το σπίτι.

1^η Ερώτηση

Η Waleska απευθύνεται ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων της Γερμανίας, προκειμένου να εκδοθεί απόφαση σχετικά με τα δικαιώματα που αυτή ίσως έχει αναφορικά με το σπίτι. Εφαρμόζεται εν προκειμένω ο Κανονισμός περί κληρονομικής διαδοχής;

2^η Ερώτηση

Έχουν τα δικαστήρια της Γερμανίας διεθνή δικαιοδοσία προκειμένου να αποφανθούν για την κληρονομική διαδοχή του Mike;

3^η Ερώτηση

Εμπίπτει το σπίτι του Mike στο Roznau στην κληρονομιαία περιουσία του; Τι απόφαση θα εκδώσει το δικαστήριο;

4^η Ερώτηση

Ποιο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο όσον αφορά στην κληρονομική διαδοχή του Mike;

5^η Ερώτηση-εναλλακτική εκδοχή

Εάν θεωρήσουμε ότι, όταν ο Mike μετακόμισε στην Πολωνία για να ζήσει με τη Waleska, μπόρεσε να επεκτείνει το δίκτυο των πελατών του και προσέλκυσε και πελάτες- εταιρίες με έδρα τους την Πολωνία. Έγινε αρκετά πετυχημένος και μετά από μερικούς μήνες απασχολούνταν σχεδόν μόνο με Πολωνούς πελάτες. Ωστόσο οι εργασιακές συνήθειες του Mike έπληξαν σοβαρά τη σχέση του με τη Waleska. Για αυτό το λόγο και προκειμένου να σκεφτούν το μέλλον της σχέσης τους, αποφασίζουν να περάσουν τις πρώτες εβδομάδες του 2017 χωριστά. Έτσι ο Mike εγκαθίσταται στη Φρανκφούρτη, κοντά στον ποταμό Oder, από όπου και εξακολουθεί να απασχολείται κατά κύριο λόγο με Πολωνούς πελάτες. Τον Ιούνιο του 2017 και λίγο πριν ο Mike και η Waleska αναθεωρούσαν τη σχέση τους, ο Mike πεθαίνει σε τροχαίο δυστύχημα. Όλα τα λοιπά στοιχεία του ιστορικού παραμένουν τα ίδια. Ποιο το εφαρμοστέο δίκαιο σε αυτήν την περίπτωση, όσον αφορά στην κληρονομική διαδοχή του Mike;

6^η Ερώτηση-εναλλακτική εκδοχή

Εάν θεωρήσουμε ότι, κατά τη διάρκεια ενός σαββατοκύριακου, όπου ο Mike και η Waleska πέρασαν στη νότια Πολωνία, εξ αφορμής της 4^{ης} επετείου τους, ο Mike αφήνει στη Waleska ένα γράμμα, όπου της εκφράζει την επιθυμία του σε περίπτωση που πεθάνει και ανεξαρτήτως του πώς τα πήγαιναν οι δύο τους μέχρι εκείνη τη στιγμή, η Waleska να είναι εκείνη που θα πάρει το σπίτι στο Roznau για όσο εκείνη το επιθυμούσε και χωρίς να πρέπει να πληρώσει τίποτα. Το γράμμα το συνέταξε σε επιστολόχαρτο του ξενοδοχείου, όπου διέμειναν κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης απόδρασής τους. Ο Mike υπέγραψε το γράμμα ως ακολούθως: «Με αγάπη, Mike», δίνοντας στη Waleska το πρωτότυπο και κρατώντας για τον ίδιο και το αρχείο του ένα αντίγραφο. Η Waleska προσκομίζει το γράμμα ενώπιον των δικαστηρίων, ισχυριζόμενη πως συνιστά μία ισχυρή και νόμιμη διαθήκη. Μπορούν ο Jan και η Julia να αντιτείνουν ενώπιον του δικαστηρίου, ότι το εν λόγω έγγραφο δε φέρει τα στοιχεία μίας νόμιμης, κατά το γερμανικό δίκαιο, διαθήκης; Όλα τα λοιπά στοιχεία του ιστορικού παραμένουν τα ίδια.

7^η Ερώτηση

Υποθέστε ότι η διαθήκη του Mike είναι έγκυρη. Αλλάζει τη νομική θέση της Waleska;

8^η Ερώτηση

Επιστρέψτε στην αρχική υπόθεση, αγνοώντας τα εναλλακτικά σενάρια των ερωτήσεων 5 και 6. Υποθέστε ότι τα δικαστήρια της Γερμανίας, εφαρμόζουν το δίκαιο της Πολωνίας προκειμένου να διαπιστώσουν εάν η Waleska έχει κάποιο δικαίωμα όσον αφορά στο σπίτι, ενώ εφαρμόζοντας το γερμανικό δίκαιο για την κληρονομική διαδοχή του Mike αποφαίνονται ότι συνιδιοκτήτες του σπιτιού στο Roznau είναι τόσο ο Jan και η Julia όσο και η Waleska.

8.1. Μπορούν ο Jan και η Julia να εκδώσουν ένα Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο από το δικαστήριο προκειμένου να εκτελέσουν τα δικαιώματά τους στην Πολωνία;

8.2. Μπορούν οι Πολωνικές Αρχές να αρνηθούν να εκτελέσουν το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο, ισχυριζόμενες ότι οι αρχές της Γερμανίας δεν είχαν τη δικαιοδοσία να το εκδώσουν, καθώς ο Mike όταν πέθανε είχε τη συνήθη διαμονή του στην Πολωνία;

1^η Ερώτηση

Η Waleska απευθύνεται ενώπιον των πρωτοβάθμιων δικαστηρίων της Γερμανίας, προκειμένου να εκδοθεί απόφαση σχετικά με τα δικαιώματα που αυτή ίσως έχει αναφορικά με το σπίτι. Εφαρμόζεται εν προκειμένω ο Κανονισμός περί κληρονομικής διαδοχής;

Μεθοδολογία

1^ο Βήμα: Προσδιορίστε ποιος τομέας του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου θίγεται εν προκειμένω.

2^ο Βήμα: Βρείτε τους σχετικούς ευρωπαϊκούς και διεθνείς κανόνες δικαίου-πηγές.

3^ο Βήμα: Ελέγξτε το πεδίο εφαρμογής των ευρωπαϊκών και διεθνών νομικών κειμένων και, όπου καλούνται σε εφαρμογή περισσότερα από ένα νομικά κείμενα, προσδιορίστε τη μεταξύ τους σχέση.

4^ο Βήμα: Βρείτε το σωστό κανόνα δικαίου και εφαρμόστε τον στη συγκεκριμένη περίπτωση.

Η πρώτη ερώτηση που πρέπει να απαντηθεί αφορά στον προσδιορισμό του ορθού κανόνα δικαίου. Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει έναν Κανονισμό, ο οποίος αφορά στις διασυνοριακές κληρονομικές διαδοχές. Ο εν λόγω Κανονισμός είναι ο υπ' αριθμ. 650/2012¹.

Ως πηγή του Ευρωπαϊκού δικαίου, ο εν λόγω Κανονισμός **έχει προτεραιότητα** έναντι της εφαρμογής των διατάξεων του εθνικού δικαίου, που ενδέχεται να περιέχουν ρυθμίσεις επί ζητημάτων διασυνοριακών κληρονομικών διαδοχών. Για αυτό το λόγο, επί ποικίλων ζητημάτων που μπορεί να ανακύψουν στο πλαίσιο διασυνοριακών κληρονομικών διαδοχών δεν πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι εκάστοτε εθνικοί κανόνες δικαίου.

Κάθε υιοθετούμενος Κανονισμός, ως τμήμα του ευρωπαϊκού χώρου δικαιοσύνης, έχει **συγκεκριμένο πεδίο εφαρμογής**. Επομένως, οφείλουμε κάθε φορά να εξετάζουμε προσεκτικά εάν ένας Κανονισμός μπορεί να τύχει εφαρμογής για την επίλυση της εκάστοτε διαφοράς.

Προκειμένου να διαπιστώσουμε, λοιπόν, το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού για τις κληρονομικές διαδοχές πρέπει να απαντήσουμε στα εξής προκαταρκτικά ερωτήματα:

- η εν λόγω υπόθεση παρουσιάζει επαρκή στοιχεία αλλοδαπότητας; Έχει με άλλα λόγια διασυνοριακό χαρακτήρα;
- τα πραγματικά περιστατικά εμπίπτουν στο αντικείμενο του Κανονισμού;

¹ Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 650/2012 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Ιουλίου 2012, σχετικά με τη διεθνή δικαιοδοσία, το εφαρμοστέο δίκαιο, την αναγνώριση και εκτέλεση αποφάσεων, την αποδοχή και εκτέλεση δημόσιων εγγράφων στον τομέα της κληρονομικής διαδοχής και την καθιέρωση ευρωπαϊκού κληρονομητηρίου.

- τα πραγματικά περιστατικά εμπίπτουν εντός του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού;
- τα πραγματικά περιστατικά εμπίπτουν εντός του χρονικού πεδίου εφαρμογής του Κανονισμού;

• Ο διασυνοριακός χαρακτήρας

Αν και το ΔΕΕ δεν έχει μέχρι σήμερα καταφάσκει την αναγκαιότητα ύπαρξης στοιχείων **διασυνοριακού χαρακτήρα**, γίνεται δεκτό ότι η ύπαρξη τέτοιων στοιχείων είναι απαραίτητο για την εφαρμογή του εν λόγω Κανονισμού. Ακριβής ορισμός της έννοιας του «διασυνοριακού χαρακτήρα» δεν υπάρχει. Έτσι μία κληρονομική διαδοχή μπορεί να παρουσιάσει διασυνοριακό χαρακτήρα υπό πολλές μορφές, όπως:

- Όταν ο κληρονομούμενος έχει άλλη υπηκοότητα από αυτή του κράτους στο οποίο είχε τη συνήθη διαμονή του.
- Όταν ο κληρονομούμενος διέθετε περιουσία σε άλλη χώρα από αυτή της συνήθους διαμονής του, ανεξαρτήτως του εάν αυτή η περιουσία αποτελεί σημαντικό ή μη μέρος του συνόλου της κληρονομιαίας περιουσίας του.
- Όταν οι κληρονόμοι ή οι δικαιούχοι-επωφελούμενοι της κληρονομιάς διαμένουν σε άλλη χώρα από αυτή του θανάτου του κληρονομούμενου.

• Το αντικείμενο του Κανονισμού

Σύμφωνα με το άρθρο 1, ο παρόν Κανονισμός εφαρμόζεται στις «κληρονομικές διαδοχές». Το εν λόγω ευρύ πεδίο εφαρμογής συγκεκριμενοποιείται αν λάβουμε υπόψη μας την 9^η αιτιολογική σκέψη του Κανονισμού.

Ρητά **εξαιρούνται**, όμως, από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού ορισμένα ζητήματα, όπως κυρίως τα φορολογικά, καθότι ο παρόν Κανονισμός δεν στοχεύει στο να αντικαταστήσει τους φορολογικούς κανόνες δικαίου που εφαρμόζονται σε κάθε κράτος-μέλος αναφορικά με την κληρονομική διαδοχή.

Άλλα ζητήματα τα οποία εξαιρούνται και αυτά ρητώς από το πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού είναι ζητήματα που αφορούν στην προσωπική κατάσταση των φυσικών προσώπων καθώς και στις οικογενειακές σχέσεις, στη νομική ικανότητα των φυσικών προσώπων, θέματα σχετικά με την αφάνεια και την απουσία φυσικού προσώπου, καθώς και με τις περιουσιακές σχέσεις-καθεστώ των συζύγων.

Για την επίλυση των ανωτέρω ζητημάτων αναζητούμε τη λύση στους σχετικούς κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Βέβαια πολλές φορές η λύση μπορεί να βρίσκεται σε άλλες διατάξεις ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπως για παράδειγμα συμβαίνει στις περιουσιακές σχέσεις μεταξύ των συζύγων (τουλάχιστον για το χρονικό διάστημα από τις 29 Ιανουαρίου του 2019 και εφεξής)². Όσες λοιπόν περιπτώσεις κληρονομικών διαδοχών δεν εμπίπτουν στο αντικείμενο του παρόντος Κανονισμού, πρέπει να επιλύονται χρησιμοποιώντας τους σχετικούς κανόνες ιδιωτικού διεθνούς δικαίου του κράτους-μέλους στο οποίο τέθηκε ζήτημα κληρονομικής διαδοχής. Αυτό βέβαια σημαίνει ότι ένα και το αυτό ζήτημα μπορεί να επιλυθεί διαφορετικά, αναλόγως της νομοθεσίας του κράτους-μέλους ενώπιον του οποίου απευθύνεται ο ενδιαφερόμενος.

²Ίδετε παρακάτω (υποσημείωση αρ.4).

Εξετάζοντας τις εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής του παρόντος Κανονισμού, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί και στο άρθρο 23 αυτού, το οποίο απαριθμεί περιπτώσεις που θεωρεί ότι διέπονται από το δίκαιο της κληρονομιάς. Έτσι, το άρθρο 23 μπορεί να χρησιμεύσει ως οδηγός του τι πρέπει να περιλαμβάνεται στην έννοια της «κληρονομικής διαδοχής» και άρα αν διέπεται από το εφαρμοστέο δίκαιο.

• Το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού

Ο Κανονισμός για τις κληρονομικές διαδοχές έχει υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση και για αυτό το λόγο αναπτύσσει την ισχύ του μόνο για τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, με την επιφύλαξη τριών Κρατών-μελών και συγκεκριμένα της Δανίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, τα οποία και δεν δεσμεύονται από τον παρόντα Κανονισμό. Αυτό βέβαια δε σημαίνει ότι ο Κανονισμός δεν μπορεί να εφαρμοστεί όταν ο κληρονομούμενος έχει την υπηκοότητα ενός εκ των τριών κρατών ή ήταν όταν ο κληρονομούμενος είχε τη συνήθη διαμονή του ή διέθετε κληρονομαία περιουσία σε ένα από τα κράτη αυτά.

✓ Προς γνώση

Η Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο και η Ιρλανδία δεν δεσμεύονται από τον παρόντα Κανονισμό. Αυτό σημαίνει ότι οι αρμόδιες αρχές αυτών των κρατών δεν απαιτείται να εφαρμόσουν τις διατάξεις του Κανονισμού, όταν έρχονται αντιμέτωπες με υπόθεση διασυννοριακής κληρονομικής διαδοχής. Επίσης σημαίνει ότι όποτε ο Κανονισμός υποδεικνύει ως εφαρμοστέο δίκαιο, το δίκαιο ενός εκ των τριών κρατών, οι αρχές ενός κράτους-μέλους που ασχολούνται με το ζήτημα της κληρονομικής διαδοχής οφείλουν να θεωρήσουν ως εφαρμοστέο το δίκαιο αυτού του τρίτου κράτους. Αυτό μπορεί να θέσει σε κίνηση το μηχανισμό της «αναπαραπομπής» (Άρθρο 34). Περαιτέρω, στην περίπτωση όπου ο κληρονομούμενος είχε τη συνήθη διαμονή του στη Δανία, το Ηνωμένο Βασίλειο ή την Ιρλανδία, μπορεί να κληθεί σε εφαρμογή η διάταξη περί της επικουρικής διεθνούς δικαιοδοσίας, η οποία απονέμει διεθνή δικαιοδοσία στα δικαστήρια του κράτους-μέλους, όπου βρίσκονται στοιχεία της κληρονομαίας περιουσίας του θανόντος (Άρθρο 10).

Ο παρόν Κανονισμός στοχεύει στο να διευκολύνει «την ομαλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς μέσω της εξάλειψης των εμποδίων για την ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών, οι οποίοι αντιμετωπίζουν σήμερα δυσκολίες στην προσπάθειά τους να ασκήσουν τα δικαιώματά τους στο πλαίσιο μιας κληρονομικής διαδοχής που έχει διασυννοριακές επιπτώσεις» (7^η αιτιολογική σκέψη προοιμίου). Επομένως, ο παρόν Κανονισμός έχει ξεκάθαρα μια ευρωπαϊκή διάσταση.

Ο Κανονισμός περί της κληρονομικής διαδοχής δεν εμπεριέχει ειδική διάταξη που να ορίζει τα περί του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του, όπως κάνουν άλλοι Κανονισμοί³. Ως εκ τούτου δεν υπάρχει ούτε ένα στοιχείο το οποίο θα έκανε την απαραίτητη σύνδεση με την Ευρωπαϊκή Ένωση, εξασφαλίζοντας έτσι την εφαρμογή του εν λόγω Κανονισμού.

Για να κληθεί επομένως σε εφαρμογή ο παρόν Κανονισμός, πρέπει να γίνει αναφορά στο κεφάλαιο περί διεθνούς δικαιοδοσίας και στο περιεχόμενο των διατάξεων των άρθρων 4-10. Αν λοιπόν οι αρμόδιες αρχές ενός Κράτους-μέλους έχουν διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με τις εν λόγω διατάξεις, τότε ο Κανονισμός καλείται σε εφαρμογή. Για αυτό το λόγο πρέπει

³Ίδετε για παράδειγμα Άρθρ. 4-6 από τον Κανονισμό των Βρυξελλών Ια.

πρώτα να διαπιστωθεί εάν δίδεται στο Κράτος-μέλος διεθνής δικαιοδοσία βάσει του Κανονισμού και στη συνέχεια να εφαρμόσει το περιεχόμενό του.

Η υπηκοότητα του κληρονομούμενου είναι σε κάθε περίπτωση αδιάφορη για την εφαρμογή του παρόντος Κανονισμού, καθώς ο τελευταίος δεν εφαρμόζεται αποκλειστικά και μόνο σε πολίτες που έχουν την υπηκοότητα κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ομοίως, ο Κανονισμός μπορεί να εφαρμοσθεί ακόμα και όταν η κληρονομαία περιουσία περιέχει στοιχεία που βρίσκονται στο έδαφος τρίτου Κράτους.

• Το χρονικό πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού

Σύμφωνα με το άρθρο 83, ο παρόν Κανονισμός εφαρμόζεται «στην κληρονομική διαδοχή προσώπων των οποίων ο θάνατος επέρχεται κατά ή μετά τη 17^η Αυγούστου 2015».

Αν ο θανών απεβίωσε πριν την ανωτέρω ημερομηνία ο Κανονισμός δεν τυγχάνει εφαρμογής. Αυτό σημαίνει ότι συμβολαιογράφοι και οποιεσδήποτε άλλες αρμόδιες αρχές έρχονται αντιμέτωπες με ζητήματα διασυνοριακών κληρονομικών διαδοχών θα συνεχίσουν για κάποια χρόνια ακόμα να εφαρμόζουν τις εθνικές διατάξεις του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου περί διασυνοριακών κληρονομικών διαδοχών. Δεν υπάρχει η δυνατότητα για τον συμβολαιογράφο ή για τους κληρονόμους του αποβιώσαντος «να επιλέξουν» να ενταχθούν στις διατάξεις του Κανονισμού.

Αν ο θανών απεβίωσε κατά ή μετά τη 17^η Αυγούστου 2015, ο Κανονισμός τυγχάνει πλήρους εφαρμογής και αντικαθιστά πλήρως τις εκάστοτε εθνικές διατάξεις περί κληρονομικής διαδοχής στα πλαίσια του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου.

Περαιτέρω, το άρθρο 83 δίνει τη δυνατότητα να εφαρμοστούν οι διατάξεις του παρόντος Κανονισμού ακόμα και στην περίπτωση όπου ο ίδιος αποβιώσας έχει επιλέξει, πριν από τις 17 Αυγούστου 2015, το δίκαιο που θα είναι εφαρμοστέο στην κληρονομική του διαδοχή. Αυτό έχει συνακόλουθα ως συνέπεια, να εφαρμοστούν οι διατάξεις του παρόντος Κανονισμού ακόμα και σε διαθήκες ή άλλες διατάξεις τελευταίας βούλησης που συντάχθηκαν και πριν από τις 17 Αυγούστου 2015.

Απάντηση στην πρώτη ερώτηση

Στην παρούσα υπόθεση ο Κανονισμός τυγχάνει αμέσου εφαρμογής. Ο Mike απεβίωσε αφότου ο Κανονισμός τέθηκε σε ισχύ και ανέπτυξε αποτελέσματα. Περαιτέρω, στην παρούσα υπόθεση τίθενται ξεκάθαρα θέματα κληρονομικής διαδοχής, όπως αυτά προσδιορίζονται στο άρθρο 23 του Κανονισμού και εξειδικεύονται ειδικότερα στην 9^η αιτιολογική σκέψη του Προοιμίου. Εν τέλει το σχετικό ερώτημα υποβάλλεται ενώπιον δικαστηρίων κράτους-μέλους που δεσμεύεται από τον παρόντα Κανονισμό. Το γεγονός ότι ο Mike, γερμανικής υπηκοότητας, απεβίωσε ενόσω ζούσε στο Βερολίνο, δεν αποκλείει την εφαρμογή του Κανονισμού. Ο Mike έζησε στο έδαφος δύο διαφορετικών κρατών-μελών. Παντρεύτηκε γυναίκα με υπηκοότητα άλλου κράτους-μέλους και διαθέτει κληρονομαία περιουσία στο έδαφος αυτού του άλλου κράτους-μέλους. Για αυτούς τους λόγους η κληρονομική του διαδοχή παρουσιάζει επαρκή στοιχεία αλλοδαπότητας ή άλλως εμφανίζει στοιχεία διασυνοριακού χαρακτήρα.

2^η Ερώτηση

Έχουν τα δικαστήρια της Γερμανίας διεθνή δικαιοδοσία προκειμένου να αποφανθούν για την κληρονομική διαδοχή του Mike;

Ο Κανονισμός για την κληρονομική διαδοχή περιέχει κανόνες, οι οποίοι ορίζουν πότε ένα κράτος-μέλος έχει διεθνή δικαιοδοσία. Αυτοί οι κανόνες περιέχονται στις διατάξεις των άρθρων 4-19 του Κανονισμού.

Ο βασικός κανόνας απονέμει διεθνή δικαιοδοσία στα δικαστήρια του κράτους-μέλους στο οποίο ο θανών είχε τη συνήθη διαμονή του κατά το χρόνο του θανάτου του (άρθρ. 4). Οι λοιποί κανόνες δίνουν τη δυνατότητα και σε άλλα κράτη-μέλη διάφορα της συνήθους διαμονής του αποβιώσαντος να αποκτήσουν τη σχετική δικαιοδοσία.

✓ Προς γνώση

Κανονισμός περί κληρονομικής διαδοχής-Κανόνες διεθνούς δικαιοδοσίας

- Συνήθης διαμονή (άρθρ. 4) → δικαιοδοσία για το σύνολο της κληρονομιαίας περιουσίας
- λαμβάνεται υπόψη η διαμονή κατά τη στιγμή του θανάτου
- σχετική μόνο αν εντοπίζεται στο έδαφος ενός κράτους-μέλους

- Αν ο αποβιώσας είχε επιλέξει το εφαρμοστέο δίκαιο: τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν ότι τα δικαστήρια του κράτους-μέλους, το δίκαιο του οποίου επέλεξαν να διέπει την κληρονομική διαδοχή θα έχουν και την αποκλειστική δικαιοδοσία εκδίκασης της εν λόγω διαφοράς (Άρθρ. 5)

- Τοποθεσία κληρονομιαίας περιουσίας (Άρθρ. 10)
 - Μόνο όταν η συνήθης διαμονή του κληρονομούμενου εντοπίζεται στο έδαφος τρίτου μη κράτους-μέλους.
 - Εάν ο αποβιώσας είχε την υπηκοότητα ενός κράτους-μέλους τότε: δικαιοδοσία επί του συνόλου της κληρονομικής διαδοχής.
 - Εάν ο αποβιώσας δεν είχε την υπηκοότητα ενός κράτους-μέλους τότε: δικαιοδοσία επί του συνόλου της κληρονομικής διαδοχής, εάν δεν έχει παρέλθει περίοδος μεγαλύτερη της 5ετίας από τη στιγμή που μεταβλήθηκε η εν λόγω συνήθης διαμονή σε αυτό το κράτος.
 - Σε όλες τις υπόλοιπες περιπτώσεις η δικαιοδοσία των δικαστηρίων της τοποθεσίας της κληρονομιαίας περιουσίας περιορίζεται μόνο σε αυτό το στοιχείο αυτής και όχι στο σύνολο της κληρονομιάς.

- Αναγκαστική δικαιοδοσία (*forum necessitatis*) (Άρθρ. 11)

- Προσωρινά και ασφαλιστικά μέτρα (Άρθρ. 19)

Στην παρούσα υπόθεση ο Mike απεβίωσε αφότου έφυγε από το Poznan και γύρισε πίσω στη Γερμανία. Εγκαταστάθηκε εκεί και δούλευε μόνο με γερμανούς πελάτες. Και καθότι από το ιστορικό της υπόθεσης δεν προκύπτει ο Mike να επέλεξε, όπως του δίνεται η δυνατότητα από τον Κανονισμό, τα δικαστήρια της Γερμανίας ως αρμόδια για την κληρονομική του διαδοχή, η μόνη περίπτωση να θεμελιώσουν αυτά διεθνή δικαιοδοσία είναι βάσει του άρθρου 4, σύμφωνα με το οποίο τα δικαστήρια ενός κράτους-μέλους έχουν

τη διεθνή δικαιοδοσία για ολόκληρη την κληρονομιαία περιουσία, εφόσον ο αποβιώσας είχε σε αυτό το κράτος-μέλος τη συνήθη διαμονή του.

Ο Κανονισμός δεν δίνει τον ορισμό της έννοιας της «συνήθους διαμονής». Επιβοηθητικές ίσως κριθούν οι σχετικές σκέψεις του Προοιμίου (αιτιολογικές σκέψεις 23 και 24). Να σημειωθεί βέβαια σε αυτό το σημείο πως δεν υπάρχει ξεκάθαρη άποψη σχετικά με τη νομική φύση των αιτιολογικών σκέψεων που εμπεριέχονται στο Προοίμιο ενός Κανονισμού. Πάντως όταν το ΔΕΕ έπρεπε να αποφανθεί σχετικά με τις διατάξεις άλλων Κανονισμών στα πλαίσια του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, έκανε αναφορά και στις αιτιολογικές σκέψεις αυτών (ίδετε για παράδειγμα την απόφαση του ΔΕΕ της 20^{ης} Οκτωβρίου 2011, *Interedil Srl κατά Fallimento Interedil Srl, Intesa Gestione Crediti SpA, Υπόθεση C-396/09*, παρ. 47, αναφορικά με τον Κανονισμό περί αφερεγγυότητας).

Αιτιολογική Σκέψη 23

« ... Για να προσδιορίσει τη συνήθη διαμονή, η αρχή που επιλαμβάνεται της κληρονομικής διαδοχής θα πρέπει να προβεί σε συνολική εκτίμηση των περιστάσεων του βίου του κληρονομούμενου κατά τη διάρκεια των ετών που προηγούνται του θανάτου και κατά το χρόνο του θανάτου, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα σχετικά πραγματικά στοιχεία, ιδίως τη διάρκεια και την κανονικότητα της παρουσίας του κληρονομούμενου στο συγκεκριμένο κράτος καθώς και τις συνθήκες και τους λόγους της παρουσίας αυτής. Η κατ' αυτόν τον τρόπο προσδιοριζόμενη συνήθης διαμονή θα πρέπει να μαρτυρεί στενό και σταθερό δεσμό με το συγκεκριμένο κράτος, λαμβανομένων υπόψη των ειδικών στόχων του παρόντος κανονισμού».

Αιτιολογική Σκέψη 24

«Σε ορισμένες περιπτώσεις, ο καθορισμός της συνήθους διαμονής του κληρονομούμενου θα μπορούσε να αποδειχθεί περίπλοκος. Τέτοια περίπτωση μπορεί να προκύψει ιδίως όταν ο κληρονομούμενος είχε μεταβεί για επαγγελματικούς ή οικονομικούς λόγους στο εξωτερικό για να ζήσει και να εργασθεί εκεί, ενίοτε για πολύ καιρό, αλλά είχε διατηρήσει στενή και σταθερή σχέση με το κράτος καταγωγής του. Στην περίπτωση αυτή, θα μπορεί να θεωρηθεί ότι ο κληρονομούμενος, ανάλογα με τις περιστάσεις, διατηρούσε ακόμα τη συνήθη διαμονή του στο κράτος καταγωγής του, στο οποίο βρισκόταν το επίκεντρο της οικογενειακής και κοινωνικής του ζωής. Μπορεί να προκύψουν άλλες πολύπλοκες περιπτώσεις κατά τις οποίες ο κληρονομούμενος ζούσε εκ περιτροπής σε περισσότερα κράτη ή ακόμη ταξίδευε από κράτος σε κράτος χωρίς μόνιμη εγκατάσταση σε κάποιο εξ αυτών. Εάν ο κληρονομούμενος ήταν υπήκοος ενός από τα κράτη αυτά ή διατηρούσε όλα τα κύρια περιουσιακά του στοιχεία σε ένα από αυτά τα κράτη, η ιθαγένεια ή ο τόπος των περιουσιακών στοιχείων θα μπορεί να αποτελέσει ειδικό παράγοντα κατά τη συνολική εκτίμηση όλων των πραγματικών περιστάσεων».

✓ Προς γνώση

Ο όρος της συνήθους διαμονής χρησιμοποιείται συχνά σε αρκετούς Κανονισμούς που άπτονται θεμάτων ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Σε κανέναν από αυτούς δεν τίθεται ως προϋπόθεση της συνήθους διαμονής κάποιο ελάχιστο χρονικό όριο παραμονής σε ένα κράτος προκειμένου να θεωρηθεί κάποιος ως συνήθως διαμένων σε αυτό. Συνακολούθως μπορεί να καταφθαί η συνήθης διαμονή ενός ατόμου σε ένα κράτος, ακόμη και εάν εν τοις

πράγμασι έχει ζησει ελάχιστο χρονικό διάστημα σε αυτό. Τη μοναδική εξαίρεση συναντάμε στο άρθρο 3 παρ.1 εδ. α του Κανονισμού των Βρυξελλών ΙΙα, σύμφωνα με το οποίο διεθνή δικαιοδοσία έχουν τα δικαστήρια του κράτους-μέλους, στο οποίο βρίσκεται η συνήθης διαμονή του ενάγοντος, η οποία καταφάσκειται εάν αυτός είχε αυτή τη διαμονή επί τουλάχιστον ένα χρόνο αμέσως πριν την έγερση της αγωγής. Η εν λόγω μάλιστα προθεσμία συντέμνεται στους 6 μήνες, εάν ο ενάγων είναι και υπήκοος του εν λόγω κράτους-μέλους.

Ο Κανονισμός δεν εμπεριέχει καμία ρήτρα εξαίρεσης από τον κανόνα του άρθρου 4 περί συνήθους διαμονής, που να επιτρέπει στο δικαστήριο να αποκλίνει από αυτόν, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του εφαρμοστέου δικαίου (ίδτε άρθρ. 21 παρ. 2).

Απάντηση στη δεύτερη ερώτηση

Στην παρούσα υπόθεση ο Mike αποφάσισε να ζήσει στη Γερμανία αφότου χώρισε με τη Waleska. Ουδέποτε σταμάτησε να εργάζεται στη Γερμανία ακόμη και όταν βρισκόταν στην Πολωνία. Επέλεξε επιστρέφοντας να ζήσει στο Βερολίνο προκειμένου να είναι κοντά στην κόρη του και στην εγγονή του. Επίσης υπέβαλλε τα χαρτιά του διαζυγίου του στη Γερμανία. Όλα αυτά τα στοιχεία σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο Mike, είναι γερμανικής υπηκοότητας και ότι ο μοναδικός δεσμός του με την Πολωνία είναι η απόκτηση ακίνητης περιουσίας σε αυτή τη χώρα, αποτελεί ένδειξη ότι η συνήθης διαμονή του Mike ήταν η Γερμανία. Επομένως τα δικαστήρια της Γερμανίας έχουν διεθνή δικαιοδοσία να δικάσουν επί της εν λόγω κληρονομικής διαδοχής. Ποιο δικαστήριο έχει την κατά τόπο και καθ' ύλη αρμοδιότητα να δικάσει, αυτό θα κριθεί με βάσεις τις διατάξεις του γερμανικού Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.

ν Προς γνώση

Οι κανόνες της διεθνούς δικαιοδοσίας που περιλαμβάνονται στον Κανονισμό εφαρμόζονται και δεσμεύουν μόνο τα «δικαστήρια». Η έννοια του εν λόγω όρου δίδεται στο άρθρο 3 παρ. 2 του Κανονισμού. Και καθώς τα κράτη-μέλη είναι ελεύθερα να επιλέγουν το καθεστώς που θα ισχύει σε αυτά επί ζητημάτων κληρονομικής διαδοχής (ίδτε αιτιολ. σκέψη 20), η απονομή της αρμοδιότητας για τον προσδιορισμό της κληρονομιαίας περιουσίας του αποβιώσαντος και της απονομή τους στους δικαιούχους, μπορεί να γίνεται σε διαφορετικές αρχές. Σε κάποια κράτη-μέλη αυτή η αρμοδιότητα μπορεί να έχει απονεμηθεί στα δικαστήρια. Σε άλλα πάλι μπορεί η εν λόγω αρμοδιότητα να έχει δοθεί στις διοικητικές αρχές του κράτους. Σε πολλά επίσης κράτη επιλαμβάνονται επί υποθέσεων κληρονομικής διαδοχής συμβολαιογράφοι, είτε όταν αιτηθούν σχετικώς σε αυτούς τα πρόσωπα που έχουν έννομο συμφέρον είτε όταν τους ανατεθεί τέτοια αρμοδιότητα από τα δικαστήρια αυτού του κράτους. Βέβαια στα περισσότερα κράτη, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν μπορεί να ισχύει κάτι άλλο σε κάποιο άλλο κράτος-μέλος (αιτιολ. σκέψη 21) ακόμα και όταν συμβολαιογράφοι έχουν επιληφθεί επί υπόθεσης κληρονομικής διαδοχής, δεν νοείται ότι αυτοί ασκούν δικαστικά καθήκοντα και κατ' επέκταση, δεν πληρούν την έννοια του όρου «δικαστήριο». Ωστόσο, στην Ουγγαρία, στην Τσεχία και στη Σλοβακία για παράδειγμα όπου οι συμβολαιογράφοι θεωρείται ότι κατά την ενάσκηση των καθηκόντων τους σε υποθέσεις κληρονομικής διαδοχής ασκούν δικαστική εξουσία, αυτοί δεσμεύονται από τις διατάξεις του Κανονισμού και κατ' επέκταση και από τους κανόνες για τη διεθνή δικαιοδοσία.

3^η Ερώτηση

Εμπίπτει το σπίτι του Mike στο Roznau στην κληρονομιαία περιουσία του; Τι απόφαση θα εκδώσει το δικαστήριο;

Ο Mike και η Waleska είναι παντρεμένοι. Προτού λοιπόν ασχοληθεί κανείς με το ζήτημα της ακίνητης περιουσίας του Mike, πρέπει να προσδιοριστεί με ακρίβεια τι εμπίπτει στην περιουσία του Mike. Για την ακρίβεια πρέπει να προσδιοριστεί εάν η ακίνητη περιουσία του αποβιώσαντος άνηκε μόνο σε αυτόν κατά πλήρη κυριότητα, ή εάν ήταν συγκύριος αυτής με τη σύζυγό του. Από τη στιγμή μάλιστα που ο γάμος σε κάποια νομικά καθεστώτα επιφέρει άμεσες συνέπειες στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων, πρέπει πρώτα να εξετάσουμε πώς θα επιλύσουμε τις εν λόγω σχέσεις μεταξύ συζύγων.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει δύο Κανονισμούς αναφορικά με τις περιουσιακές σχέσεις μεταξύ των συζύγων και των συντρόφων⁴. Ωστόσο οι εν λόγω Κανονισμοί θα έχουν εφαρμογή μόνο για γάμους τελεσθέντες και σύμφωνα συμβίωσης υπογραφέντα μετά την 29^η Ιανουαρίου 2019 (Άρθρ. 69).

Για συζύγους λοιπούς που τέλεσαν γάμο πριν την 29^η Ιανουαρίου 2019, εφαρμογή έχουν οι εκάστοτε εθνικοί κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου. Αυτοί οι κανόνες ενδέχεται να ποικίλουν: σε κάποια κράτη-μέλη οι σύζυγοι μπορούν να διαλέξουν το εφαρμοστέο δίκαιο για τις μεταξύ τους σχέσεις. Σε άλλα, μία τέτοια επιλογή δεν είναι δυνατή, ή μπορεί να παρέχεται μία τέτοια δυνατότητα αλλά για εφαρμογή συγκεκριμένων νόμων. Ελλείψει μίας τέτοιας δυνατότητας επιλογής το εφαρμοστέο δίκαιο ενδέχεται και πάλι να ποικίλει: σε κάποια κράτη-μέλη εφαρμοστέο είναι το δίκαιο της κοινής υπηκοότητας των συζύγων. Σε άλλα κράτη, το εφαρμοστέο δίκαιο καθορίζεται από το δίκαιο της πρώτης κοινής συνήθους διαμονής των συζύγων μετά το γάμο τους.

✓ Προς γνώση

Ποιο το εφαρμοστέο δίκαιο στις διασυνοριακές περιουσιακές σχέσεις των συζύγων εν έτη 2017;

- Ελλείψει δικαιώματος επιλογής, το δίκαιο:
 - της κοινής υπηκοότητας (όπως για παράδειγμα είναι ο κανόνας στη Γερμανία, την Ιταλία, την Ισπανία, τις Κάτω Χώρες).
 - της πρώτης κοινής διαμονής μετά το γάμο -συζυγικής κατοικίας- (π.χ. στο Βέλγιο, τη Γαλλία, το Λουξεμβούργο).
 - της τωρινής κοινής διαμονής των συζύγων (π.χ. στην Τσεχία)
 - κατόπιν σιωπηρούς μεταβολής του(π.χ. Σύμβαση της Χάγης 1978)
- Εάν οι σύζυγοι έχουν το δικαίωμα επιλογής:

⁴ Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΕ) 2016/1103 της 24ης Ιουνίου 2016 για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου και της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των συζύγων (Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, L 183/1 της 8^{ης} Ιουλίου 2016) και Κανονισμός του Συμβουλίου (ΕΕ) 2016/1104 της 24ης Ιουνίου 2016 για τη θέσπιση ενισχυμένης συνεργασίας στον τομέα της διεθνούς δικαιοδοσίας, του εφαρμοστέου δικαίου και της αναγνώρισης και εκτέλεσης αποφάσεων σε ζητήματα περιουσιακών σχέσεων των καταχωρισμένων συντρόφων (Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ, L 183/30 της 8^{ης} Ιουλίου 2016).

- Καθολική επιλογή εφαρμοστέου δικαίου (π.χ. Γαλλία, Κάτω Χώρες, Βέλγιο)
- Επιλογή μεταξύ περισσότερων δυνατοτήτων, ένα δίκαιο (π.χ. Βέλγιο, Γερμανία, Ιταλία)
- Επιλογή μεταξύ περισσότερων δυνατοτήτων, μία ή μερική επιλογή (π.χ. Σύμβαση της Χάγης 1978)
- Καμία δυνατότητα επιλογής (π.χ. Ελλάδα)

Εν προκειμένω και από τη στιγμή που το ερώτημα τίθεται ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων, αυτά θα αποφασίσουν ποιο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο στις περιουσιακές σχέσεις μεταξύ του Mike και της Waleska, εφαρμόζοντας τους εθνικούς κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου.

Ο σχετικός λοιπόν κανόνας του γερμανικού ιδιωτικού διεθνούς δικαίου, ορίζει ότι το εφαρμοστέο δίκαιο στις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων είναι το δίκαιο της κοινής συνήθους διαμονής τους τη στιγμή του γάμου τους.

Εφαρμόζοντας λοιπόν τον εν λόγω κανόνα, είναι πιθανό να εφαρμοστεί το δίκαιο της Πολωνίας, καθώς οι σύζυγοι επέλεξαν μετά το γάμο τους να διαμείνουν στην Πολωνία.

Το δίκαιο της Πολωνίας ορίζει ότι το καθεστώς που διέπει τις περιουσιακές σχέσεις των συζύγων μετά το γάμο τους, και ελλείψει επιλογής εκ μέρους τους κάποιου άλλου καθεστώτος, είναι αυτό της κοινοκτημοσύνης (Άρθρ. 31 του πολωνικού οικογενειακού κώδικα του 1964, και του Κώδικα περί επιτροπείας του 1964-Πράξη της 23^{ης} Απριλίου του 1964 -με τις μεταγενέστερες τροποποιήσεις).

? Προς το διδάσκοντα

Σε αυτό το σημείο μπορείτε να ζητήσετε από τους συμμετέχοντες να υποδείξουν ποιο θα ήταν το εφαρμοστέο δίκαιο που θα διήπε τις περιουσιακές σχέσεις του Mike και της Waleska, εάν καθένας από αυτούς εφάρμοζε τους κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς δικαίου της χώρας του.

Απάντηση την Τρίτη ερώτηση

Στην παρούσα υπόθεση, το πολωνικό δίκαιο είναι αυτό που διέπει τις περιουσιακές σχέσεις μεταξύ των συζύγων. Πρέπει επομένως να κριθεί με βάση τις διατάξεις του Νόμου της Πολωνίας, εάν η Waleska έχει ή όχι τα όποια δικαιώματα, απορρέοντα από τον έγγαμο βίο της, επί του ακινήτου στο Poznan.

4^η Ερώτηση

Ποιο είναι το εφαρμοστέο δίκαιο όσον αφορά στην κληρονομική διαδοχή του Mike;

Σύμφωνα με το άρθρο 21 του Κανονισμού, εφαρμοστέο δίκαιο για το σύνολο της κληρονομιάς είναι το δίκαιο του κράτους στο οποίο ο θανών είχε τη συνήθη διαμονή του κατά το χρόνο θανάτου του.

Στη δεύτερη ερώτηση, απαντήσαμε στην ερώτηση της συνήθους διαμονής του Mike πριν αποβιώσει και καταλήξαμε στο ότι η συνήθης διαμονή του βρίσκονταν στη Γερμανία. Επομένως, το εφαρμοστέο δίκαιο στην κληρονομική διαδοχή του Mike είναι η Γερμανία.

ν Προς γνώση

Δεν είναι πάντοτε εύκολο να συλλέξουμε πληροφορίες για το κληρονομικό δίκαιο μιας άλλης χώρας. Πέραν των βασικών εργαλείων που μπορεί κανείς να βρει σε ορισμένες βιβλιοθήκες, όπως βιβλία συγκριτικού δικαίου, πολλές φορές και οι δικτυακές πληροφορίες για το νομικό καθεστώς κάποιων κρατών μπορούν να φανούν αξιόλογης χρησιμότητας.

Για το νομικό καθεστώς των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, υπάρχουν δύο δικτυακές πλατφόρμες που δίνουν πρόσβαση στο δίκαιο περί κληρονομικής διαδοχής που διέπει ορισμένες χώρες:

i) Το Συμβούλιο των Συμβολαιογραφικών Συλλόγων της ΕΕ (CNUCE) εισήγαγε μία πλατφόρμα, η οποία περιέχει πληροφορίες για το νομικό καθεστώς 22 κρατών-μελών (www.successions-europe.eu)

ii) Η πλατφόρμα της Ευρωπαϊκής Ηλεκτρονικής Δικαιοσύνης (european e-justice) προσφέρει επίσης βασικές πληροφορίες σχετικά με το κληρονομικό δίκαιο 26 κρατών-μελών (http://e-justice.eu/content_successions-166-en.do)

iii) Τα εθνικά δικαστήρια μπορούν, προς διευκόλυνσή τους, να κάνουν επίσης χρήση του Ευρωπαϊκού Δικαστικού Δικτύου (European Judicial Network), προκειμένου να βρουν πληροφορίες για το νομικό καθεστώς άλλων κρατών-μελών. Επίσης έχουν τη δυνατότητα να έρθουν σε επαφή με άλλους δικαστές των αυτών κρατών-μελών <http://e-justice.europa.eu/contactPoint.do>

Ο εξεταζόμενος Κανονισμός, εισάγει μία σημαντική απόκλιση από τον κανόνα της συνήθους διαμονής του αποβιώσαντος, σχετικά με το εφαρμοστέο δίκαιο για την κληρονομική διαδοχή του. Η διάταξη του άρθρου 21 παρ. 2, επιτρέπει λοιπόν απόκλιση από τον εν λόγω κανόνα, αν προκύψει ότι ο θανών είχε προδήλως στενότερους δεσμούς με άλλο κράτος από εκείνο της συνήθους διαμονής του.

Η 25^η αιτιολογική σκέψη του Κανονισμού παρέχει μάλιστα διευκρινιστικές σκέψεις όσον αφορά στην ανωτέρω **ρήτρα εξαίρεσης**. Σύμφωνα με αυτήν, η ρήτρα εξαίρεσης μπορεί να χρησιμοποιηθεί όταν «ο κληρονομούμενος είχε μεταβεί στο κράτος της συνήθους διαμονής αρκετά πρόσφατα πριν τον θάνατό του και αν από όλες τις περιστάσεις της υπόθεσης συνάγεται ότι είχε προδήλως στενότερο δεσμό με άλλο κράτος. Περαιτέρω διατυπώνεται ότι «ο προδήλως στενότερος δεσμός δεν θα πρέπει πάντως να χρησιμοποιείται ως δευτερεύων συνδετικός παράγων σε περίπτωση που ο καθορισμός της συνήθους διαμονής του κληρονομούμενου κατά το χρόνο του θανάτου αποδεικνύεται περίπλοκος».

ν Προς γνώση

Ο Κανονισμός περί της κληρονομικής διαδοχής δεν είναι ο μοναδικός που εισάγει ρήτρες εξαίρεσης. Τέτοιες ρήτρες συναντούμε τόσο στον Κανονισμό της Ρώμης I (Άρθρ. 4 παρ. 3)

όσο και σε αυτόν της Ρώμης II (Άρθρ. 4 παρ. 3). Το ΔΕΕ έχει κρίνει σχετικώς σε υπόθεση αναφορικά με την εφαρμογή του Κανονισμού Ρώμη I και με την εκεί τιθέμενη ρήτρα εξαίρεσης, ότι δεν είναι απαραίτητο πρώτα να διαπιστωθεί αν το εφαρμοστέο δίκαιο παρουσιάζει έναν στενό σύνδεσμο με την προκείμενη περίπτωση· αρκεί ο δικαστής απλά να μπορεί να διαπιστώσει με πρόδηλο τρόπο ότι ο δεσμός του εν λόγω προσώπου με μία άλλη χώρα είναι πιο στενός. Μένει να δούμε εάν το Δικαστήριο θα επεκτείνει αυτή τη διασταλτική ερμηνεία της έννοιας του «προδήλως στενότερου δεσμού» και στις ρήτρες εξαίρεσης του Κανονισμού περί των κληρονομικών διαδοχών (ΔΕΕ, 6 Οκτωβρίου 2009, Intercontainer Interfigo SC (ICF) κατά Balkenende Oosthuizen BV, Υπόθεση C-133/08).

Εν προκειμένω, η επίκληση της ρήτρας εξαίρεσης δεν φαντάζει δυνατή. Ο Mike μετακόμισε πίσω στη Γερμανία και εκεί εγκαταστάθηκε. Πάντοτε δούλεψε στη Γερμανία και η κόρη του μένει επίσης εκεί. Ο μοναδικός δεσμός του με την Πολωνία ήταν η ακίνητη περιουσία του· το σπίτι που διέθετε σε αυτή τη χώρα. Είναι δύσκολο να γίνει δεκτό ότι εξαιτίας αυτού του λόγου ο Mike είχε προδήλως στενότερο δεσμό με την Πολωνία.

Απάντηση στη τέταρτη ερώτηση

Στην παρούσα υπόθεση, εφαρμοστέο δίκαιο όσον αφορά στην κληρονομική διαδοχή του Mike είναι το δίκαιο της Γερμανίας, καθώς εκεί είχε τη συνήθη διαμονή του. Πρέπει λοιπόν να εξεταστεί υπό το πρίσμα του γερμανικού δικαίου, το εάν η Waleska έχει το οποιοδήποτε δικαίωμα στην κληρονομική διαδοχή του Mike. Το γεγονός ότι το σπίτι βρίσκεται στην Πολωνία είναι αδιάφορο για τον καθορισμό των τυχόν δικαιωμάτων της Waleska επ' αυτού.

5^η Ερώτηση-εναλλακτική εκδοχή

Εάν θεωρήσουμε ότι, όταν ο Mike μετακόμισε στην Πολωνία για να ζήσει με τη Waleska, μπόρεσε να επεκτείνει το δίκτυο των πελατών του και προσέλκυσε και πελάτες- εταιρίες με έδρα τους την Πολωνία. Έγινε αρκετά πετυχημένος και μετά από μερικούς μήνες δούλεψε σχεδόν μόνο με Πολωνούς πελάτες. Ωστόσο οι εργασιακές συνήθειες του Mike έπληξαν σοβαρά τη σχέση του με τη Waleska. Για αυτό το λόγο και προκειμένου να σκεφτούν το μέλλον της σχέσης τους, αποφασίζουν οι δυο τους τις πρώτες εβδομάδες του 2017 να τις περάσουν ξεχωριστά. Έτσι ο Mike εγκαθίσταται στη Φρανκφούρτη, κοντά στον ποταμό Oder, από όπου εξακολουθεί να απασχολείται κατά κύριο λόγο με Πολωνούς πελάτες. Τον Ιούνιο του 2017 και λίγο πριν ο Mike και η Waleska αναθεωρήσουν τη σχέση τους, ο Mike πεθαίνει σε τροχαίο δυστύχημα. Όλα τα λοιπά στοιχεία του ιστορικού παραμένουν τα ίδια. Ποιο το εφαρμοστέο δίκαιο σε αυτήν την περίπτωση, όσον αφορά στην κληρονομική διαδοχή του Mike;

Σε αυτή την εναλλακτική εκδοχή, τα πραγματικά περιστατικά είναι λιγότερο ξεκάθαρα. Ο Mike μετακόμισε στη Γερμανία, αλλά αυτή τη φορά προσωρινά απλά και μονό για να ξανασκεφτεί το μέλλον της σχέσης του με τη σύζυγό του. Εξακολούθησε να δουλεύει για Πολωνούς πελάτες, απλά δεν έμενε στην Πολωνία. Επίσης είναι πολύ αβέβαιο το εάν ο Mike και η Waleska θα συνέχιζαν την κοινή ζωή τους στην Πολωνία. Σε αυτήν λοιπόν την

περίπτωση είναι πολύ πιο δύσκολο κάποιος να αποφανθεί για το ποιά ήταν η συνήθης διαμονή του Mike.

Αξίζει σε αυτό το σημείο να τονίσουμε, ότι ο Κανονισμός για την κληρονομική διαδοχή, ορίζει ότι κάθε πρόσωπο δύναται να έχει μία μόνο συνήθη διαμονή. Μπορεί να είναι δύσκολο κανείς να την εντοπίσει, αλλά αυτό δεν μπορεί να αποτελέσει επιχείρημα είτε για την αποφυγή του προσδιορισμού της είτε για να συναχθεί συμπέρασμα ότι υπάρχουν περισσότερες της μιας συνήθους διαμονής.

Η ρήτρα εξαίρεσης του άρθρου 21 παρ. 2 του Κανονισμού, ίσως μπορεί να δώσει λύση στον ανωτέρω προβληματισμό. Με άλλα λόγια αν υποθέσει κανείς ότι η συνήθης διαμονή του Mike κατά το χρόνο θανάτου του ήταν στη Γερμανία, τότε πρέπει κάποιος να επιχειρηματολογήσει και να πείσει περί του αντιθέτου, ότι δηλαδή ο Mike είχε στενότερους δεσμούς με την Πολωνία, ότι είχε πρόθεση να επιστρέψει στην Πολωνία, ότι ο κύριος όγκος της δουλειάς του βρίσκονταν στην Πολωνία αλλά και το γεγονός ότι ακόμα και κατά τη διάρκεια της προσωρινής του μετακόμισης στη Γερμανία, επέλεξε να μείνει κοντά στα γερμανο-πολωνικά σύνορα.

Απάντηση στην πέμπτη ερώτηση

Σε αυτή την εναλλακτική εκδοχή, το εφαρμοστέο δίκαιο για την κληρονομική διαδοχή του Mike είναι και πάλι το γερμανικό δίκαιο, καθώς ο Mike είχε ήδη μετακομίσει εδώ και αρκετούς μήνες πίσω στη Γερμανία και ήταν τελείως αβέβαιο το εάν θα επέστρεφε πάλι πίσω στην Πολωνία για να συνεχίσει τη ζωή του με τη γυναίκα του τη Waleska. Έτσι πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του γερμανικού δικαίου εάν η Waleska έχει το οποιοδήποτε δικαίωμα στην κληρονομική διαδοχή του Mike. Εάν κάποιος βρει αρκετά στοιχεία για να στοιχειοθετήσει τη ρήτρα εξαίρεσης, τότε και μόνο τότε το αίτημα της Waleska θα πρέπει να εξεταστεί υπό το πρίσμα του Πολωνικού δικαίου.

6^η Ερώτηση-εναλλακτική εκδοχή

Εάν θεωρήσουμε ότι, κατά τη διάρκεια ενός σαββατοκύριακου, όπου ο Mike και η Waleska πέρασαν στη νότια Πολωνία, εξ αφορμής της 4^{ης} επετείου τους, ο Mike αφήνει στη Waleska ένα γράμμα, όπου της εκφράζει την επιθυμία του σε περίπτωση που πεθάνει και ανεξαρτήτως του πώς τα πήγαιναν οι δύο τους μέχρι εκείνη τη στιγμή, η Waleska να είναι εκείνη που θα πάρει το σπίτι στο Poznan για όσο εκείνη το επιθυμούσε και χωρίς να πρέπει να πληρώσει τίποτα. Το γράμμα συντάχθηκε σε ένα επιστολόχαρτο του ξενοδοχείου, όπου διέμειναν κατά τη διάρκεια της απόδρασής τους αυτής. Ο Mike υπέγραψε το γράμμα ως ακολούθως: «Με αγάπη, Mike», δίνοντας στη Waleska το πρωτότυπο και κρατώντας για τον ίδιο και το αρχείο του ένα αντίγραφο. Η Waleska προσκομίζει το γράμμα ενώπιον των δικαστηρίων, ισχυριζόμενη πως συνιστά μία ισχυρή και νόμιμη διαθήκη. Μπορούν ο Jan και η Julia να αντιτείνουν ενώπιον του δικαστηρίου, ότι το εν λόγω έγγραφο δε φέρει τα στοιχεία μίας νόμιμης, κατά το γερμανικό δίκαιο, διαθήκης; Όλα τα λοιπά στοιχεία του ιστορικού παραμένουν τα ίδια.

Ο Mike συνέταξε μία διαθήκη, την οποία η Waleska επιθυμεί να χρησιμοποιήσει. Η διαθήκη συντάχθηκε χωρίς τη βοήθεια κάποιου ειδικού. Για αυτό το λόγο πρέπει καταρχάς να απαντήσουμε στο ερώτημα εάν η διαθήκη αυτή είναι έγκυρη.

Για να απαντήσουμε στην ερώτηση περί του κύρους της διαθήκης, πρέπει πρώτα να διαπιστώσουμε εάν πληροί τα νομοτυπικά στοιχεία μιας διαθήκης, εάν είναι δηλαδή τυπικά και ουσιαστικά έγκυρη. Περί του κύρους των διαθηκών κάνει λόγο η Σύμβαση της Χάγης του 1961, (Σύμβαση της 5^{ης} Οκτωβρίου 1961 για τις συγκρούσεις νόμων που αφορούν τον τύπο διατάξεων διαθήκης). Αυτή η Σύμβαση έχει κυρωθεί από 42 χώρες, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγεται τόσο η Γερμανία όσο και η Πολωνία. Η Σύμβαση της Χάγης του 1961 είναι βασισμένη στην ιδέα ότι πρέπει να δίνεται η ύψιστη δυνατή προτεραιότητα στην ελευθερία της βούλησης του συντάκτη της διαθήκης.

Το άρθρο 75 παρ. 1 του παρόντος Κανονισμού δίνει μάλιστα υπεροχή στις διατάξεις της Σύμβασης της Χάγης όσον αφορά στο κύρος των διαθηκών. Σύμφωνα λοιπόν με αυτήν, η Σύμβαση της Χάγης εφαρμόζεται είτε εάν η κληρονομική διαδοχή λαμβάνει χώρα στη Γερμανία είτε στην Πολωνία. Αν η Σύμβαση δεν έχει κυρωθεί από ένα κράτος τότε μόνο θα έχει εφαρμογή η διάταξη του άρθρου 27 σχετικά με το κύρος των διαθηκών και των συνδιαθηκών. Εξάλλου το άρθρο 27 του Κανονισμού έχει υιοθετήσει τις περισσότερες από τις προϋποθέσεις της Σύμβασης της Χάγης περί του τυπικού κύρους των διαθηκών, ούτως ώστε στην πράξη να μην συναντώνται ουσιώδεις αποκλίσεις.

✓ Προς γνώση

Πότε είναι έγκυρη μία διαθήκη σύμφωνα με τις επιταγές της Σύμβασης της Χάγης του 1961; Η Σύμβαση δεν υποδεικνύει την εφαρμογή ενός συγκεκριμένου δικαίου ούτε επιβάλλει ένα συγκεκριμένο τύπο διαθήκης. Αντιθέτως προβλέπει ότι η διαθήκη είναι έγκυρη σε περίπτωση που πληρούνται οι προϋποθέσεις:

- i) είτε του δικαίου του κράτους όπου ο διαθέτης συνέταξε τη διαθήκη,
- ii) είτε του δικαίου του κράτους, του οποίου την υπηκοότητα έχει ο διαθέτης κατά τη στιγμή της σύνταξης της διαθήκης ή κατά τη στιγμή του θανάτου του,
- iii) είτε του δικαίου του κράτους, όπου ο διαθέτης είχε την κατοικία του κατά τη στιγμή που συνέταξε τη διαθήκη ή κατά τη στιγμή του θανάτου του,
- iv) είτε του δικαίου του κράτους, όπου ο διαθέτης είχε τη συνήθη διαμονή του κατά τη στιγμή που συνέταξε τη διαθήκη ή κατά τη στιγμή του θανάτου του,
- v) ενώ όσον αφορά τα ακίνητα, του δικαίου του τόπου όπου βρίσκονται.

Εν προκειμένω και εφαρμόζοντας τη Σύμβαση της Χάγης του 1961, μπορεί κανείς να εφαρμόσει το δίκαιο της Γερμανίας (το δίκαιο του κράτους, του οποίου την υπηκοότητα

είχε ο διαθέτης) αλλά και της Πολωνίας (το δίκαιο του κράτους, όπου ο θανών είχε τη συνήθη διαμονή του κατά τη στιγμή της σύνταξης της διαθήκης).

Για να βρει κανείς τις τιθέμενες από το πολωνικό ή γερμανικό δίκαιο προϋποθέσεις για την εγκυρότητα μιας διαθήκης, μπορεί να διεξάγει τη σχετική έρευνα στις δικτυακές πλατφόρμες που προαναφέραμε (ίδετε σχετικώς ερώτηση 4).

Σύμφωνα με το γερμανικό αλλά και το πολωνικό δίκαιο, μία διαθήκη είναι έγκυρη εάν έχει γραφεί εξ ολοκλήρου με το χέρι του διαθέτη και έχει υπογραφεί και χρονολογηθεί από αυτόν (άρθρο 2247 του Γερμανικού ΑΚ και άρθρο 949 του Πολωνικού ΑΚ).

Σύμφωνα λοιπόν με το γερμανικό και το πολωνικό δίκαιο, η διαθήκη που συνέταξε ο Mike φαίνεται να είναι έγκυρη.

Απάντηση στην έκτη ερώτηση

Στην παρούσα υπόθεση, και εφαρμόζοντας τη Σύμβαση της Χάγης του 1961, καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι η διαθήκη είναι έγκυρη, καθώς συμφωνεί με τις τυπικές προϋποθέσεις που τίθενται από το πολωνικό ή το γερμανικό δίκαιο.

7^η Ερώτηση

Υποθέστε ότι η διαθήκη του Mike είναι έγκυρη. Αλλάζει τη νομική θέση της Waleska;

Έχουμε ήδη διαπιστώσει ότι η προκείμενη διαθήκη είναι έγκυρη. Θα πρέπει τώρα να εξετάσουμε μήπως η ύπαρξη της διαθήκης έχει επιρροή στο εφαρμοστέο δίκαιο και συνακόλουθα αλλάζει και τη νομική θέση της Waleska.

Ο Κανονισμός περιλαμβάνει συγκεκριμένους κανόνες όσον αφορά τις διαθήκες και γενικότερα τις τελευταίες διατάξεις βουλήσεων. Αυτοί οι κανόνες βασίζονται επίσης στη συνήθη διαμονή του θανόντος. Ωστόσο, υπάρχουν δύο σημαντικές διαφοροποιήσεις όταν συγκρίνουμε το άρθρο 24 του Κανονισμού με το βασικό κανόνα του άρθρου 21 παρ. 1 (όπου εφαρμόζεται το δίκαιο του κράτους, στο οποίο ο θανών είχε τη συνήθη διαμονή του πριν το θάνατό του):

- η πρώτη διαφορά έγκειται στο ότι η συνήθης διαμονή πρέπει να λαμβάνεται υπόψη όχι κατά την ημέρα που ο θανών απεβίωσε αλλά κατά την ημέρα που συνέταξε τη διαθήκη (ή την τελευταία διάταξη βούλησης αιτία θανάτου). Σύμφωνα λοιπόν με αυτήν την ημέρα θα κριθεί το πού είχε ο αποβιώσας τη συνήθη διαμονή του.
- η δεύτερη διαφορά έγκειται στο ότι το δίκαιο του κράτους όπου ο θανών είχε τη συνήθη διαμονή κατά τη στιγμή της σύνταξης της διαθήκης του, δεν αντικαθιστά πλήρως το δίκαιο του κράτους της τελευταίας συνήθους διαμονής του θανόντος.

✓ Προς γνώση

Το άρθρο 26 προσδιορίζει τα στοιχεία που αφορούν το ουσιαστικό κύρος των διαθηκών και αυτά καλύπτουν:

- A) την ικανότητα του συντάκτη διάταξης τελευταίας βούλησης να συντάξει μία τέτοια διάταξη·
- B) τους ειδικούς λόγους που εμποδίζουν το συντάκτη διάταξης τελευταίας βούλησης να εγκαταστήσει ορισμένα πρόσωπα ως κληρονόμους ή που εμποδίζουν πρόσωπο να λάβει κληρονομιαία περιουσία από το συντάκτη διάταξης τελευταίας βούλησης·
- Γ) το παραδεκτό της εκπροσώπησης για τη σύνταξη διάταξης τελευταίας βούλησης
- Δ) την ερμηνεία της διάταξης
- E) την απάτη, τον εξαναγκασμό, το σφάλμα και οποιοδήποτε άλλο ζήτημα σχετικό με τη συναίνεση ή την πρόθεση του συντάκτη διάταξης τελευταίας βούλησης.

Στην παρούσα υπόθεση ο Mike διέμενε στην Πολωνία όταν έγραψε το γράμμα στη Waleska. Για αυτό το λόγο πρέπει να αποταθούμε στο πολωνικό δίκαιο προκειμένου να διαπιστώσουμε το τυπικό και ουσιαστικό κύρος της διαθήκης. Το άρθρο 24 οδηγεί επομένως στην εφαρμογή ενός άλλου δικαίου, διαφορετικού από αυτόν που υποδεικνύει το άρθρο 21.

Η εφαρμογή λοιπόν του άρθρου 24 σημαίνει ότι την κληρονομική διαδοχή θα διέπουν διαφορετικά δίκαια. Αυτό αποτελεί μία σημαντική εξαίρεση από τη γενικότερη αρχή του Κανονισμού ότι κάθε κληρονομική διαδοχή θα διέπεται από ένα δίκαιο. Η 37^η αιτιολογική σκέψη του Κανονισμού πράγματι τονίζει ότι το εφαρμοστέο κάθε φορά δίκαιο «πρέπει να διέπει το σύνολο της κληρονομιάς, δηλαδή όλα τα περιουσιακά στοιχεία που αποτελούν μέρος της περιουσίας, ανεξάρτητα από τη φύση τους και από το εάν αυτά βρίσκονται σε άλλο κράτος μέλος ή σε τρίτο κράτος». Ο μηχανισμός του άρθρου 24 μπορεί όμως να οδηγήσει στο μία κληρονομιά να διέπεται από αρκετά δίκαια.

✓ Προς γνώση

Ο Κανονισμός δίνει τη δυνατότητα στα άτομα να επιλέξουν το δίκαιο που θα διέπει την κληρονομική τους διαδοχή (Άρθρ. 22). Το επιλεχθέν δίκαιο θα διέπει το σύνολο της κληρονομικής τους διαδοχής. Έτσι, όταν σε μία διαθήκη ο θανών έχει ήδη επιλέξει το εφαρμοστέο δίκαιο, τότε η επιλογή του αυτή επεκτείνεται στο σύνολο της κληρονομικής του διαδοχής. Δεν μπορεί με άλλα λόγια να υπάρξει διαχωρισμός της κληρονομιαίας περιουσίας όσον αφορά το δίκαιο που τη διέπει.

Απάντηση στην έβδομη ερώτηση

Στην παρούσα υπόθεση, η ύπαρξη της διαθήκης επηρεάζει την κληρονομική διαδοχή ως εξής:

- καταρχάς η κληρονομική διαδοχή του Mike εξακολουθεί να διέπεται από το γερμανικό δίκαιο, καθώς η συνήθης διαμονή του βρισκόταν όταν αυτός αποβίωσε στη Γερμανία
- ωστόσο, η εγκυρότητα της διαθήκης θα κριθεί από το πολωνικό δίκαιο.

Συνακόλουθα, εάν η διαθήκη κριθεί υπό το καθεστώς του πολωνικού δικαίου έγκυρη, τότε τα δικαστήρια της Γερμανίας οφείλουν να τη λάβουν υπόψη και να αποφανθούν σχετικώς αναφορικά με τα δικαιώματα της Waleska επί της κληρονομιάς περιουσίας του Mike.

8^η Ερώτηση

Επιστρέψτε στην αρχική υπόθεση, αγνοώντας τα εναλλακτικά σενάρια των ερωτήσεων 5 και 6. Υποθέστε ότι τα δικαστήρια της Γερμανίας, εφαρμόζουν το δίκαιο της Πολωνίας προκειμένου να διαπιστώσουν εάν η Waleska έχει κάποιο δικαίωμα όσον αφορά στο σπίτι, ενώ εφαρμόζοντας το γερμανικό δίκαιο για την κληρονομική διαδοχή του Mike αποφαίνονται ότι συνιδιοκτήτες του σπιτιού στο Poznan είναι τόσο ο Jan και η Julia όσο και η Waleska.

8.1. Μπορούν ο Jan και η Julia να εκδώσουν ένα Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο από το δικαστήριο προκειμένου να εκτελέσουν τα δικαιώματά τους στην Πολωνία;

8.2. Μπορούν οι Πολωνικές Αρχές να αρνηθούν να εκτελέσουν το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο, ισχυριζόμενες ότι οι αρχές της Γερμανίας δεν είχαν τη δικαιοδοσία να το εκδώσουν, καθώς ο Mike όταν πέθανε είχε τη συνήθη διαμονή του στην Πολωνία;

Ο Κανονισμός καθιερώνει την ύπαρξη του Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου. Το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο είναι ένα πιστοποιητικό το οποίο εκδίδεται από τις αρμόδιες αρχές ενός κράτους-μέλους και μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε ένα άλλο κράτος, και προορίζεται προς χρήση των κληρονόμων, των κληροδόχων που έχουν άμεσα δικαιώματα στην κληρονομία και των εκτελεστών της διαθήκης ή των διαχειριστών της κληρονομιάς περιουσίας.

- Το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο καθιερώνει ένα *προαιρετικό* σύστημα (Άρθρ. 62 παρ.2). Με άλλα λόγια, η χρήση του Κληρονομητηρίου δεν είναι υποχρεωτική. Ο εκάστοτε κληρονόμος ή κληροδόχος μπορεί να επιλέξει έναν άλλο τρόπο για να αποδείξει τα όποια δικαιώματά του. Πολλά κράτη μέλη έχουν εισάγει ad hoc συστήματα που επιτρέπουν στους κληρονόμους και κληροδόχους να αποδείξουν τα δικαιώματά τους από την κληρονομική διαδοχή. Έτσι και σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, οι πολίτες των κρατών-μελών συνεχίζουν να έχουν το δικαίωμα να εκδίδουν τα ήδη υπάρχοντα προβλεπόμενα πιστοποιητικά.

- Το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο καθιερώνει ένα *ενιαίο σύστημα*. Οι προϋποθέσεις έκδοσής του και τα έννομα αποτελέσματά του ρυθμίζονται αποκλειστικά και μόνο από τον Κανονισμό. Έτσι όταν οι αρμόδιες αρχές ενός κράτους-μέλους καλούνται να εκδώσουν ένα Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τις διατάξεις του εν λόγω Κανονισμού και μόνο, παραβλέποντας τις σχετικές εθνικές διατάξεις.

- Τα κράτη-μέλη *είναι ελεύθερα να επιλέξουν την αρμόδια αρχή*, η οποία θα εκδίδει το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο. Η διάταξη του άρθρου 64 εδ. β' θέτει μόνο τον περιορισμό ότι η εκδίδουσα αρχή, πρέπει να είναι βάσει του εκάστοτε εθνικού δικαίου, «αρμόδια να

επιληφθεί υποθέσεων κληρονομικής διαδοχής». Ορισμένα κράτη-μέλη έχουν απονεύσει την εν λόγω εξουσία στα δικαστήρια. Άλλα κράτη-μέλη στους συμβολαιογράφους. Και σε κάποια άλλα, έχει εισαχθεί ένα μικτό σύστημα, το οποίο επιτρέπει την έκδοση του Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου τόσο από τις δικαστικές αρχές όσο και από τους συμβολαιογράφους.

- Το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο εκδίδεται κατόπιν σχετικής αιτήσεως σε τυποποιημένο έντυπο, το οποίο είναι διαθέσιμο σε όλες τις ευρωπαϊκές γλώσσες. Η καθιέρωση ενός τυποποιημένου εντύπου διευκολύνει τη διακίνησή του Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου εντός των κρατών-μελών.

- Το άρθρο 69 του Κανονισμού εξηγεί τα αποτελέσματα που παράγει η έκδοση του Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου. Στην ουσία, οι εκδίδουσες αρχές των κρατών-μελών, πρέπει μέσω του κληρονομητηρίου να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με το νομικό καθεστώς και τα δικαιώματα των κληρονόμων και των κληροδόχων. Προς αυτή την κατεύθυνση η 71^η αιτιολογική σκέψη τονίζει ότι το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο «δεν θα πρέπει να συνιστά εκτελεστό τίτλο αυτοδικαίως αλλά θα πρέπει να έχει αποδεικτική ισχύ και θα πρέπει να τεκμαίρεται ότι πιστοποιεί επακριβώς τα στοιχεία που έχουν καθοριστεί σύμφωνα με το δίκαιο το οποίο είναι εφαρμοστέο στην κληρονομική διαδοχή ή σύμφωνα με οποιοδήποτε άλλο δίκαιο εφαρμοστέο σε συγκεκριμένα στοιχεία, όπως το ουσιαστικό κύρος των διατάξεων τελευταίας βουλήσεως». Τίθενται λοιπόν συγκεκριμένοι κανόνες, προκειμένου να προστατευτούν και συμφέροντα τρίτων προσώπων τα οποία συναλλάσσονται με άτομα, εφοδιασμένα με το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο.

- Το πρωτότυπο έγγραφο του Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου δεν κυκλοφορεί αλλά παραμένει στην εκδίδουσα αρχή, ενώ τα ενδιαφερόμενα μέρη που επιθυμούν να χρησιμοποιήσουν το κληρονομητήριο λαμβάνουν επικυρωμένα αντίγραφα αυτού. Τα επικυρωμένα αυτά αντίγραφα έχουν ισχύ για διάρκεια 6 μηνών (Άρθρ. 71 παρ. 3).

8.1. Μπορούν ο Jan και η Julia να εκδώσουν ένα Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο από το δικαστήριο προκειμένου να εκτελέσουν τα δικαιώματά τους στην Πολωνία;

Κάθε κράτος-μέλος επιλέγει ελεύθερα την αρχή, η οποία θα είναι αρμόδια για την έκδοση του Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου. Σύμφωνα με την 70^η αιτιολογική σκέψη «εναπόκειται σε κάθε κράτος μέλος να προσδιορίσει στην εσωτερική του νομοθεσία ποιες αρχές είναι αρμόδιες να εκδίδουν το κληρονομητήριο, εάν δηλαδή θα είναι τα δικαστήρια όπως αυτά ορίζονται προς τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ή άλλες αρχές αρμόδιες για υποθέσεις κληρονομικής διαδοχής, όπως λόγου χάρη οι συμβολαιογράφοι».

Πληροφορίες σχετικά με τα στοιχεία επικοινωνίας των αρμόδιων αρχών σε κάθε κράτος-μέλος είναι διαθέσιμα στην δικτυακή πύλη της Ευρωπαϊκής ηλεκτρονικής δικαιοσύνης (european e-justice portal) (Άρθρ. 78 παρ. 1 εδ. γ').

Στη **Γερμανία** η εκδίδουσα αρχή του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου είναι το δικαστήριο της κληρονομιάς (στη Βάδη-Βιρτεμβέργη έως τα τέλη του 2017: συμβολαιογραφείο).

Προτού εκδώσει το κληρονομητήριο η εκδίδουσα αρχή, οφείλει να διαπιστώσει εάν έχει τη σχετική δικαιοδοσία. Σύμφωνα με το άρθρο 64, το κληρονομητήριο εκδίδεται από το κράτος-μέλος του οποίου τα δικαστήρια έχουν διεθνή δικαιοδοσία σύμφωνα με τα άρθρα 4, 7, 10 ή 11.

Στην παρούσα υπόθεση, τα γερμανικά δικαστήρια έχουν τη σχετική δικαιοδοσία για να εκδώσουν το κληρονομητήριο, καθώς ο Mike είχε τη συνήθη διαμονή του κατά τη στιγμή του θανάτου του στη Γερμανία (Άρθρ. 4).

Για να διαπιστώσουμε βέβαια την κατά τόπον αρμοδιότητα του δικαστηρίου που εξέδωσε το κληρονομητήριο, πρέπει να εξετάσουμε τους σχετικούς εθνικούς κανόνες της πολιτικής δικονομίας του εκάστοτε κράτους-μέλους.

8.2. Μπορούν οι Πολωνικές Αρχές να αρνηθούν να εκτελέσουν το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο, ισχυριζόμενες ότι οι αρχές της Γερμανίας δεν είχαν τη δικαιοδοσία να το εκδώσουν, καθώς ο Mike όταν πέθανε είχε τη συνήθη διαμονή του στην Πολωνία;

Σύμφωνα με το Άρθρο 69 παρ. 1 του Κανονισμού «το κληρονομητήριο παράγει τα αποτελέσματά του σε όλα τα κράτη μέλη χωρίς να απαιτείται καμία ειδική διαδικασία».

Ο Κανονισμός υιοθετεί το σύστημα της *αυτόματης αναγνώρισης*. Το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο παράγει τα αποτελέσματά του σε όλα τα κράτη-μέλη, χωρίς να απαιτείται πρώτα κάποια διαδικασία αναγνώρισής του. Επομένως υπό αυτό το πρίσμα, το σύστημα που εισάγει ο Κανονισμός για το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο είναι ίδιο με αυτό για την αναγνώριση των δικαστικών αποφάσεων (Άρθρ. 39).

Αυτό σημαίνει ότι αφής εκδόσεως ενός Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου από τις αρμόδιες αρχές ενός κράτους-μέλους, παράγονται άμεσα τα αποτελέσματα αυτού και στο άλλο κράτος-μέλος, το οποίο δεσμεύεται από τις διατάξεις του παρόντος Κανονισμού.

Σε αντίθεση με ότι ισχύει για τη διαδικασία της αναγνώρισης αλλοδαπών αποφάσεων (Άρθρ. 40), ο Κανονισμός δεν απαριθμεί αντίστοιχους λόγους μη αναγνώρισης του Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου (όπως για παράδειγμα η αντίθεση στη δημόσια τάξη ή η παραβίαση των δικαιωμάτων του εναγόμενου), οι οποίοι και θα μπορούσαν να εμποδίζουν την ενέργεια του κληρονομητηρίου.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό, η αναγνώριση του Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου δεν θα πρέπει να συναντά την αντίθεση του ίδιου του κράτους-μέλους, βάσει των νόμων του οποίου αυτό εκδόθηκε. Το εν λόγω κράτος-μέλος δεν θα πρέπει να προβάλει ούτε λόγους δημόσιας τάξης, ούτε κάποιο άλλο εμπόδιο και να μην επιτρέπει την ανάπτυξη των αποτελεσμάτων του εκδοθέντος κληρονομητηρίου. Το ίδιο ισχύει και για το κράτος-μέλος εντός του οποίου χρησιμοποιείται το κληρονομητήριο. Οι αρχές που το παραλαμβάνουν δεν θα πρέπει να αμφισβητούν τη νομική του ενέργεια.

Ο Κανονισμός παρέχει, ωστόσο, τη δυνατότητα για διόρθωση, τροποποίηση ή ανάκληση του κληρονομητηρίου. Αυτές οι δυνατότητες απονέμονται μόνο στο κράτος-μέλος που εξέδωσε το κληρονομητήριο και όχι στο κράτος-μέλος, όπου έγινε χρήση του κληρονομητηρίου.

- Η εκδίδουσα αρχή έχει τη δυνατότητα να αναθεωρήσει το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο σε δύο περιπτώσεις: πρώτον εάν αποδειχθεί ότι έλαβε χώρα

κάποιο λάθος εκ παραδρομής, οπότε και προβαίνει στη διόρθωσή του. Δεύτερον η εκδίδουσα αρχή τροποποιεί ή ανακαλεί το Κληρονομητήριο εφόσον αποδεικνύεται ότι το ίδιο το κληρονομητήριο ή μεμονωμένα στοιχεία του δεν είναι ακριβή (Άρθρ. 71).

- Η διάταξη του άρθρου 72 του Κανονισμού δίνει επίσης τη δυνατότητα της προσβολής του κληρονομητηρίου ενώπιον δικαστικής αρχής του κράτους-μέλους που το εξέδωσε. Η δικαστική αρχή μπορεί επίσης να ανακαλέσει απόφαση της εκδίδουσας αρχής, η οποία αρνήθηκε να τροποποιήσει ή να ανακαλέσει ένα κληρονομητήριο.

Σε όλες τις ανωτέρω περιπτώσεις, μπορεί η ισχύς του κληρονομητηρίου να ανασταλεί (Άρθρ. 73).

Απάντηση στην όγδοη ερώτηση

- ο Jan και η Julia μπορούν να ζητήσουν την έκδοση Ευρωπαϊκού Κληρονομητηρίου από το αρμόδιο δικαστήριο στη Γερμανία.
- Το Ευρωπαϊκό Κληρονομητήριο οφείλει να γίνει αποδεκτό από τις πολωνικές αρχές ως έχει, δίχως αυτές να έχουν το δικαίωμα να αμφισβητήσουν τη δικαιοδοσία των γερμανικών δικαστηρίων που το εξέδωσε.

This publication has been produced with the financial support of the Civil Justice Programme 2014-2020 of the European Union. The contents of this publication are the sole responsibility of ERA and can in no way be taken to reflect the views of the European Commission.